

**कापूस हंगाम २०२६ - २७: साप्ताहिक पांचवा पीक सल्ला
(कालावधी १६ जुलै ते २२ जुलै २०२६)**

अ. मृदा आरोग्य, अन्नद्रव्य व्यवस्थापन, कीड व रोग व्यवस्थापनाबाबत सर्वसाधारण सूचना

कापसाचे अधिक उत्पादन मिळण्यासाठी जमिनीचे संतुलित पोषण, योग्य पाणी व्यवस्थापन तसेच कीड व रोगांचे नियमित निरीक्षण करून एकात्मिक पद्धतीने व्यवस्थापन करणे अत्यंत आवश्यक आहे. पीक वाढीच्या सर्व टप्प्यांमध्ये एकात्मिक पीक व्यवस्थापनाचा अवलंब केल्यास पिकाची वाढ जोमदार होते, उत्पादन खर्चात बचत होते आणि कीड व रोगांमुळे होणारे संभाव्य नुकसान टाळता येते.

मृदा आरोग्य व अन्नद्रव्य व्यवस्थापन (एकात्मिक अन्नद्रव्य व्यवस्थापन- INM)

- **प्रमुख अन्नद्रव्यांच (NPK) संतुलित व्यवस्थापन:**
जमिनीचे आरोग्य सुधारण्यासाठी पीक फेरपालट, सेंद्रिय खतांचा वापर, शेणखत, कंपोस्ट, हिरवळीचे खत वापर ई. तसेच आच्छादन पिकांचा अवलंब करावा. पेरणीपूर्वी मातीची तपासणी करून त्यानुसार रासायनिक खतांचा संतुलित व शिफारशीनुसार वापर करावा.
- **सूक्ष्म अन्नद्रव्यांचा वापर करा:** जस्त, बोरॉन, मँगनीज आणि मॅग्नेशियम यांसारख्या दुय्यम व सूक्ष्म अन्नद्रव्यांची कमतरता आढळल्यास आवश्यकतेनुसार लक्षित पर्णीय फवारणीद्वारे ती दूर करावी.

रोग व्यवस्थापन (एकात्मिक रोग व्यवस्थापन - आयडीएम)

- **प्रतिबंधात्मक उपाययोजनांचा अवलंब करा:**
जमिनीद्वारे पसरणारे तसेच पर्णभागावरील रोगकारकांचे प्रभावी व्यवस्थापन करण्यासाठी एकात्मिक पीक व्यवस्थापन पद्धतींचा अवलंब करावा. यामध्ये शेताची योग्य स्वच्छता राखणे, तसेच बियाणे व मृदा प्रक्रियेसाठी जैविक कीटकनाशके (बायोपेस्टिसाइड्स) आणि जैवखते (बायोफर्टिलायझर्स) यांचा वापर करावा. यामुळे पिकांची सशक्त वाढ होण्यास मदत होते व रोगांचा प्रादुर्भाव कमी करण्यास सहाय्य होते.
- **पांनावरील रोगांचे नियंत्रण:**
हवेतील आर्द्रता जास्त असलेल्या कालावधीत शेताची नियमित पाहणी करावी. रोगाच्या जलद वाढीस व प्रसारास अनुकूल हवामान परिस्थिती असल्यासच शिफारशीनुसार बुरशीनाशकांचा विवेकपूर्ण वापर करावा.

कीड व्यवस्थापन (एकात्मिक कीड व्यवस्थापन - आयपीएम)

- **नियमित शेत पाहणी करा:** फुलकिडे, मावा, तुडतुडे, लाल कोळी यांसारख्या रसशोषक किडी तसेच बोंडअळींच्या प्रादुर्भावावर लक्ष ठेवण्यासाठी दर आठवड्याला शेताची नियमित पाहणी करावी.
- **सापळे व जैविक कीडनाशकांचा वापर करा:** हंगामाच्या सुरुवातीपासूनच प्रौढ पतंगांच्या हालचालींचे निरीक्षण व अंडी घालण्याच्या कालावधीचा अंदाज घेण्यासाठी फेरोमोन सापळे लावावेत. तसेच कीड व्यवस्थापनासाठी प्रथम प्राधान्याने सेंद्रिय, नैसर्गिक किंवा वनस्पतीजन्य कीडनाशकांचा वापर करावा.
- **नैसर्गिक शत्रू कीटकांचे संवर्धन करा:** लेडीबर्ड भुंगेरे, लेसविंग आणि बिग-आयड बग यांसारख्या उपयुक्त मित्रकिडींचे संवर्धन करण्यासाठी व्यापक परिणाम करणाऱ्या कीटकनाशकांऐवजी निवडक कीटकनाशकांची निवड करावी.
- **रासायनिक कीटकनाशकांचा मर्यादित वापर करा:** रासायनिक कीटकनाशकांचा वापर हा शेवटचा पर्याय म्हणूनच करावा किडींची संख्या आर्थिक नुकसान पातळी गाठल्यानंतरच लेबलवरील शिफारशीनुसार योग्य रासायनिक कीटकनाशकांचा वापर करावा.

बी. स्थानविशिष्ट कृषी सल्ला

महाराष्ट्र		मागील आठवड्यातील प्रत्यक्ष पाऊस							मागील आठवड्यातील प्रत्यक्ष पाऊस				
		जुलै							जुलै				
		07	08	09	10	11	12	13	15	16	17	18	19
	धुळे								0.2	0.4	0.4	0.5	0.6
	नंदुरबार								0.8	1.2	0.8	1.2	1.8
	जळगाव	0	21	35	0	0	0	0	0	0.2	0.2	0.5	0.7
	अहमदनगर	16.2	23	20	0	0	0	0	0.2	0.8	0.7	0.6	1
	औरंगाबाद								0	0	0.2	0.6	1.7
	जालना								0	0	0.2	0.6	1.7
	बीड								0	0.1	0.2	0.7	1.2
	नांदेड								0	0.1	0.2	5.8	1.5
	परभणी	1.4	0	2.8	0	0	0	0	0	0.1	0.1	2.6	2.9
	हिंगोली								0	0.1	0.2	2.2	1.9
	बुलढाणा								0	0	0.1	0.2	1.7
	अकोला	0	13.3						0	0	0.1	0.2	1.1
	वाशीम								0	0	0.1	0.8	1.2
	अमरावती								0.1	0.2	0.1	1	2.8
	यवतमाळ								0	0	0.4	2.1	1.6
	वर्धा								0	0.1	0.3	2.5	5.9
	नागपूर								0	0.3	0.7	8.3	7.8
	चंद्रपूर	3	1	3.4	8.8	0	0	0	0	0	2	6.6	5.4
पावसाचे प्रमाण आणि रंग कोड		0.1 to 2.4 मिमी		2.5 to 15.5 मिमी		15.6 to 64.4 मिमी				64.5 to 115.5 मिमी		115.6 to 204.4 मिमी	
पावसाची श्रेणी		खूप हलका पाऊस		तुरळक पाऊस		मध्यम स्वरूपाचा पाऊस				मुसळधार पाऊस		अति मुसळधार पाऊस	

पीक स्थिति:

अकोला येथे कापसाची पेरणी सुरू असून, मान्सून उशिरा दाखल झाल्यामुळे पेरणीत विलंब झाला आहे. आगामी खरीप हंगामासाठी जमिनीची पूर्वमशागत, वखरणी, सपाटीकरण, शेणखताची (एफवायएम) मात्रा देणे इत्यादी सर्व पूर्वतयारीची कामे पूर्ण झाली आहेत. कापूस पेरणीसाठी शेतामध्ये सरी-वरंबा तयार करण्याचे काम सुरू आहे. सध्या पिकावर कोणत्याही किडी अथवा रोगाचा प्रादुर्भाव आढळून आलेला नाही.

राहुरी येथे सिंचनाखालील पेरणी केलेले कापूस पीक पेरणीच्या कालावधीनुसार उगवण, रोपावस्था ते प्रारंभिक शाकीय वाढीच्या अवस्थेत असून पिकाचे वय ८ ते ४३ दिवसांचे आहे. बहुतेक शेतांमध्ये कापसाची पेरणी पूर्ण झाली आहे. सध्या गॅप भरणे, सिंचन, तणनियंत्रण व खतांची मात्रा देण्याची कामे सुरू आहेत. शेतामध्ये काँग्रेस गवत (पार्थेनियम), हरळी, लव्हाळा, दुधी, केना, नागरमोथा, चांदवेल इत्यादी तणांचा प्रादुर्भाव आढळून येत आहे. सध्या पिकावर कोणत्याही किडी अथवा रोगाचा प्रादुर्भाव आढळून आलेला नाही.

नांदेड येथे पेरणी केलेले कापूस पीक ११ ते ३६ दिवसांचे असून प्रारंभिक शाकीय वाढीच्या अवस्थेत आहे. सध्या गॅप भरणे व विरळणीची कामे सुरू आहेत. कोरडवाहू क्षेत्रातील शेतकऱ्यांनी जमिनीची पूर्वमशागत, वखरणी, सपाटीकरण, शेणखताची

(एफवायएम) मात्रा देणे इत्यादी सर्व पूर्वतयारीची कामे पूर्ण केली आहेत. कोरडवाहू क्षेत्रामध्ये पुरेसा पाऊस झाल्यानंतर कापसाची पेरणी करण्यात येईल. सध्या पिकावर कोणत्याही किडी अथवा रोगाचा प्रादुर्भाव आढळून आलेला नाही.

पिकसल्ला:

अकोला : शेतकऱ्यांनी ७५-१०० मि.मी. समाधानकारक पाऊस झाल्यानंतरच कापसाची पेरणी करावी. पेरणी झालेल्या शेतामध्ये ज्या ठिकाणी नांग्या पडल्या असतील तेथे त्वरित नांग्या भराव्यात. हलक्या जमिनीत बीटी कापसाची लागवड टाळावी. कोरडवाहू परिस्थितीसाठी कमी कालावधीत येणाऱ्या बीटी/नॉन बीटी जाती अथवा संकरित वाणांची, तर सिंचनाखालील लागवडीसाठी मध्यम उशिरा ते उशिरा येणाऱ्या जाती अथवा संकरित वाणांची निवड करावी. व्यावसायिकरित्या उपलब्ध कापसाचे बियाणे बुरशीनाशकाने प्रक्रिया केलेले नसल्यास, पेरणीपूर्वी बियाण्यास कार्बोक्सीन ३७.५% + थायरम ३७.५% डीएस @ ३.५ ग्रॅम प्रति किलो बियाणे (मुळकूज व जीवाणू करपा रोगासाठी) किंवा फ्लुक्सापायराक्सेड (३३३ ग्रॅम/लिटर एफएस) @ १.५ मि.ली. प्रति किलो बियाणे किंवा टेट्राकोनॅझोल ११.६% डबलू/डबलू (१२.५% डबलू/व्ही) एसएल @ १.५ मि.ली. प्रति किलो बियाणे (बीजजन्य रोग व मुळकूज रोगाच्या नियंत्रणासाठी) यांपैकी कोणत्याही एका बुरशीनाशकाची बीजप्रक्रिया करावी. तसेच नत्र स्थिरीकरणासाठी अॅझोटोबॅक्टर व स्फुरद विद्राव्यीकरणासाठी पीएसबी (PSB) @ २०-२५ ग्रॅम प्रति किलो बियाणे यांचीही बीजप्रक्रिया करावी. कापसामध्ये १:१ ओळींच्या प्रमाणात मूग किंवा उडीद या आंतरपिकांचा समावेश करावा. पिकाच्या सुरुवातीच्या अवस्थेत तण नियंत्रणासाठी पेरणीनंतर उगवणीपूर्व पेंडीमेथालीन ३८.७% सीएस @ ७०० मि.ली./एकर हे २०० लिटर पाण्यात मिसळून फवारावे. मात्र, कोरड्या जमिनीत उगवणीपूर्व तणनाशकांचा वापर करू नये. देशी (अर्बोरियम) कापूस लागवडीसाठी ६० × १५ से.मी. किंवा ६० × ३० से.मी. अंतर ठेवून ४०:२०:२० कि.ग्रॅ. एन पी के/हे., सुधारित हिरसुटम कापसासाठी ६० × ३० से.मी. अंतर ठेवून ६०:३०:३० कि.ग्रॅ. एन पी के/हे., कोरडवाहू बीटी संकरित कापसासाठी ९० × ४५ से.मी. किंवा ९० × ६० से.मी. अंतर ठेवून ६०:३०:३० कि.ग्रॅ. एन पी के/हे., तर सिंचनाखालील बीटी संकरित कापसासाठी १२० × ३० से.मी. किंवा १२० × ६० से.मी. अंतर ठेवून १२०:६०:६० कि.ग्रॅ. एन पी के/हे. या शिफारशीनुसार लागवडीचे अंतर व खतांच्या मात्रा वापराव्यात.

राहुरी : शेतकऱ्यांनी कापसाची लवकर पेरणी टाळावी व ७५-१०० मि.मी. समाधानकारक पाऊस झाल्यानंतरच पेरणी करावी. ज्या शेतकऱ्यांकडे पुरेशी सिंचन सुविधा उपलब्ध आहे त्यांनी कापसाची पेरणी सुरू करावी. कोरडवाहू परिस्थितीसाठी कमी कालावधीत येणाऱ्या बीटी/नॉन बीटी जाती अथवा संकरित वाणांची, तर सिंचनाखालील लागवडीसाठी मध्यम उशिरा ते उशिरा येणाऱ्या जाती अथवा संकरित वाणांची निवड करावी. व्यावसायिकरित्या उपलब्ध कापसाचे बियाणे बुरशीनाशकाने प्रक्रिया केलेले नसल्यास, बीजजन्य रोगांच्या व्यवस्थापनासाठी पेरणीपूर्वी कार्बोक्सीन ३७.५% + थायरम ३७.५% डीएस @ ३.५ ग्रॅम प्रति किलो बियाणे (मुळकूज व जीवाणू करपा रोगासाठी) किंवा फ्लुक्सापायराक्सेड (३३३ ग्रॅम/लिटर एफएस) @ १.५ मि.ली. प्रति किलो बियाणे किंवा टेट्राकोनॅझोल ११.६% डबलू/डबलू (१२.५% डबलू/व्ही) एसएल @ १.५ मि.ली. प्रति किलो बियाणे (मुळकूज रोगाच्या नियंत्रणासाठी) यांपैकी कोणत्याही एका बुरशीनाशकाची बीजप्रक्रिया करावी. तसेच नत्र स्थिरीकरणासाठी अॅझोटोबॅक्टर व स्फुरद विद्राव्यीकरणासाठी पीएसबी (PSB) @ २०-२५ ग्रॅम प्रति किलो बियाणे यांची बीजप्रक्रिया करावी. कापसामध्ये १:१ ओळींच्या प्रमाणात मूग किंवा उडीद या आंतरपिकांचा समावेश करावा. तसेच चवळी, मका, सेटेरिया (Setaria) व झेंडू या सापळा पिकांची लागवड करावी. शेत व शेताच्या बांधावरील तणांचे प्रभावी नियंत्रण करून शेताच्या परिसरातील काँग्रेस गवत (पार्थेनियम) पूर्णपणे नष्ट करावे, जेणेकरून फुलकिड्यांची (थ्रिप्स) संख्या वाढण्यास आळा बसेल व तंबाखू स्ट्रीक विषाणू (TSV) रोगाचा प्रादुर्भाव कमी होण्यास मदत होईल.

नांदेड : शेतामध्ये पुरेसा ओलावा उपलब्ध झाल्यानंतर कापसाची पेरणी करावी. कोरडवाहू परिस्थितीत कापसाची लागवड १२० × ४५ से.मी. अंतरावर करावी. उच्च घनता लागवड पद्धती (HDPS) अवलंबायची असल्यास मध्यम व तांबड्या जमिनीत कोरडवाहू परिस्थितीत ९० × १५ से.मी. अंतर ठेवावे, तर भारी व खोल जमिनीत तसेच सिंचनाखाली ९० × ३० से.मी. अंतर ठेवून लागवड करावी. गॅप भरण्यासाठी वापरण्यात येणाऱ्या बियाण्यावर पेरणीपूर्वी कार्बोक्सीन ३७.५% + थायरम ३७.५% डीएस @ ३.५ ग्रॅम प्रति किलो बियाणे (मुळकूज व जीवाणू करपा रोगासाठी) किंवा फ्लुक्सापायराक्सेड (३३३ ग्रॅम/लिटर एफएस) @ १.५ मि.ली. प्रति किलो बियाणे किंवा टेट्राकोनॅझोल ११.६% डबलू/डबलू (१२.५% डबलू/व्ही) एसएल @ १.५

मि.ली. प्रति किलो बियाणे (बीजजन्य रोग व मुळकूज रोगाच्या नियंत्रणासाठी) यांपैकी कोणत्याही एका बुरशीनाशकाची बीजप्रक्रिया करावी. तसेच अँझोटोबॅक्टर, पीएसबी (PSB) आणि केएमबी (KMB) @ १० मि.ली. प्रति किलो बियाणे या जैवखतांचीही बीजप्रक्रिया करावी. पेरणीच्या वेळी सिंचनाखालील कापसामध्ये मूलभूत खताची मात्रा दिलेली नसल्यास ६०:७५:७५ कि.ग्रॅ. एन पी के/हे. ही मात्रा द्यावी. तसेच कोरडवाहू कापसासाठी पेरणीपूर्वी किंवा पेरणीच्या वेळी ४८:६०:६० कि.ग्रॅ. एन पी के/हे. ही मूलभूत खत मात्रा द्यावी. पिकाच्या सुरुवातीच्या अवस्थेत तण नियंत्रणासाठी पेरणीनंतर उगवणीपूर्व पेंडीमेथालीन ३८.७% सीएस @ ७०० मि.ली./एकर हे २०० लिटर पाण्यात मिसळून फवारावे. शेत व शेताच्या बांधावरील तणांचा बंदोबस्त करून ते तणमुक्त ठेवावेत तसेच शेताच्या परिसरातील काँग्रेस गवत (पार्थेनियम) नष्ट करावे, जेणेकरून फुलकिड्यांची (थ्रिप्स) संख्या वाढण्यास आळा बसेल व तंबाखू स्ट्रीक विषाणू (TSV) रोगाचा प्रादुर्भाव कमी होण्यास मदत होईल.

असामान्य हवामान परिस्थितीसाठी महाराष्ट्र राज्याकरिता आकस्मिक कृषी सल्ला :

यावर्षी मान्सून आगमनास विलंब झाला असून जुलै महिन्याच्या पहिल्या पंधरवाड्यात दीर्घकालीन पावसाचा खंड पडला आहे. अशा परिस्थितीत १५ दिवसांपेक्षा जास्त काळ पावसाचा खंड राहून जमिनीत पेन्सिलच्या जाडीएवढ्या भेगा पडू लागल्यास, नव्याने पेरणी केलेल्या (१५ दिवसांपेक्षा कमी वयाच्या) कापूस पिकाला उपलब्ध सिंचन सुविधेनुसार तुषार सिंचन, छिद्रयुक्त पाईपद्वारे सिंचन, ठिबक सिंचन किंवा एकाआड एक सरीने संरक्षक (जीवनदायी) सिंचन द्यावे. दीर्घकाळ पावसाचा खंड राहिल्यास तात्पुरती उष्ण व कोरडी हवामान परिस्थिती निर्माण होऊन रोपावस्थेतील मुळकूज (Dry Root Rot) रोगाच्या प्रादुर्भावास व वाढीस अनुकूल परिस्थिती निर्माण होते.

रोगाची प्रारंभिक लक्षणे दिसून येताच बाधित झाडांच्या तसेच त्यांच्या सभोवतालच्या निरोगी झाडांच्या बुंध्याजवळ ट्रायकोडर्मा एसपीपी. (टी. हरजियानम किंवा टी. विरिडे) १% डबलूपी @ ५ ग्रॅम प्रति लिटर पाणी या प्रमाणात द्रावण तयार करून आळवणी करावी. पर्यायाने कार्बेन्डाझिम ५० डबलूपी @ २ ग्रॅम प्रति लिटर पाणी या प्रमाणात द्रावण तयार करून बाधित झाडांच्या बुंध्याभोवती मातीमध्ये आळवणी (ट्रेंचिंग) करावी.

क हंगामोत्तर व पेरणीपूर्व शिफारस केलेल्या व्यवस्थापन पद्धती

1. मागील हंगामातील कापसाच्या उरलेल्या खोडांचा तसेच अर्धवट उघडलेल्या बोंडांचा शेतातून पूर्णपणे नायनाट करावा. उपटलेली कापसाची खोडे शेताच्या बांधावर साठवून ठेवू नयेत. हंगामाच्या शेवटी गुलाबी बोंडअळीची शेवटच्या पिढीतील अळी प्रादुर्भावित बोंडे व इतर पीक अवशेषांमध्ये सुप्तावस्थेत राहते. त्यामुळे अशा प्रादुर्भावित अवशेषांचा त्वरित नाश करावा, जेणेकरून गुलाबी बोंडअळीचे जीवनचक्र खंडित होण्यास मदत होईल. तसेच पीक अवशेषांचा नाश केल्यामुळे जीवाणू करपा, मुळकूज व बुरशीजन्य पानावरील डाग यांसारख्या रोगांचे रोगकारक कमी होऊन नवीन हंगामातील कापूस पिकावरील रोगांचा प्रादुर्भावही कमी करण्यास मदत होते.
2. गुलाबी बोंडअळीच्या हंगामोत्तर पतंगांचे किंवा सुप्तावस्थेतून बाहेर पडणाऱ्या पतंगांचे निरीक्षण व नियंत्रण करण्यासाठी बाजार समिती व जिनिंग मिल परिसरात किमान १० कामगंध (फेरोमोन) सापळे परस्परांपासून २० मीटर अंतरावर बसवावेत. फेरोमोन सापळ्यातील ल्युअर (कामगंध कॅप्सूल) वेळेवर बदलावेत. तसेच नुकसानग्रस्त कापूस बियाण्यांमधून बाहेर पडणाऱ्या अळ्यांचा नाश करावा. यामुळे जिनिंग मिल किंवा बाजार समिती परिसरातून जवळील कापूस शेतांमध्ये गुलाबी बोंडअळीचा प्रसार होण्यास प्रतिबंध करण्यास मदत होईल.
3. कापसाची मान्सूनपूर्व पेरणी टाळावी. लवकर पेरणी केलेल्या पिकामध्ये पाते (चौकोन) व फुले लवकर येतात. मागील हंगामातील सुप्तावस्थेतून बाहेर पडणाऱ्या गुलाबी बोंडअळीचे पतंग या पाते व फुलांवर अंडी घालतात. त्यामुळे मान्सूनपूर्व पेरणी केलेले पीक गुलाबी बोंडअळीच्या नव्या हंगामातील पहिली पिढी पूर्ण होण्यासाठी

- पोषक ठरते. या पिढीचे वेळेवर नियंत्रण न केल्यास पुढील पिढ्यांचा प्रादुर्भाव वेळेत पेरणी केलेल्या कापूस पिकावर पाते, फुले व बोंडे लागण्याच्या अवस्थेत मोठ्या प्रमाणात वाढू शकतो.
4. एप्रिल-मे महिन्यात खोल उन्हाळी नांगरट करावी. त्यामुळे जमिनीत सुप्तावस्थेत असलेल्या किडींच्या अळ्या व कोष जमिनीच्या पृष्ठभागावर येऊन उन्हाच्या तीव्र उष्णतेमुळे नष्ट होतात तसेच नांगरणीमागे फिरणारे पक्षी त्यांचे भक्षण करतात. या उपायामुळे पुढील हंगामातील कापूस पिकामध्ये गुलाबी बोंडअळी, पाने खाणाऱ्या अळ्या तसेच मर, मुळकूज व सूत्रकृमी (निर्मटोड) यांसारख्या जमिनीद्वारे पसरणाऱ्या रोग व किडींचा प्रादुर्भाव कमी होण्यास मदत होते.
 5. मागील हंगामात गुलाबी बोंडअळीचा तीव्र प्रादुर्भाव झालेल्या शेतांमध्ये पीक फेरपालट (Crop Rotation) अवलंबावा. कापूस हे गुलाबी बोंडअळीचे प्रमुख व एकमेव आश्रयदाते पीक असल्यामुळे पीक फेरपालट केल्यास या किडीचे जीवनचक्र खंडित होण्यास मदत होते. तसेच रोगप्रवण शेतांमध्ये मृदाजन्य रोग व सूत्रकृमी (निर्मटोड) यांच्या प्रादुर्भावावर नियंत्रण मिळविण्यासाठीही पीक फेरपालट ही अत्यंत प्रभावी व्यवस्थापन पद्धती आहे.
 6. रसशोषक किडी व रोगांना सहनशील, कमी कालावधीत येणाऱ्या तसेच लवकर परिपक्व होणाऱ्या कापसाच्या जाती/संकरित वाणांची लागवड करावी. यामुळे पिकाच्या सुरुवातीच्या वाढीच्या अवस्थेत रसशोषक किडी व रोगांच्या नियंत्रणासाठी अनावश्यक कीटकनाशकांच्या फवारण्या टाळता येतात. गुलाबी बोंडअळीचा प्रादुर्भाव साधारणतः हंगामाच्या मध्यापासून सुरू होऊन उशिराच्या हंगामात सातत्याने वाढत जातो. त्यामुळे कमी कालावधीत तयार होणाऱ्या व लवकर परिपक्व होणाऱ्या जाती किंवा संकरित वाणांची लागवड केल्यास उशिराच्या हंगामातील गुलाबी बोंडअळीच्या तीव्र प्रादुर्भावापासून पिकाचे संरक्षण करण्यास मदत होते.
 7. कापसाची पेरणी जून महिन्यात मान्सूनचा ८०-१०० मि.मी. पाऊस झाल्यानंतरच करावी. बियाण्यांची चांगली उगवण होण्यासाठी तसेच रोपावस्थेत दीर्घकाळ पावसाचा खंड सहन करण्यासाठी जमिनीत पुरेसा ओलावा असणे आवश्यक आहे. यामुळे दीर्घकाळ पावसाचा खंड पडल्यास पुन्हा पेरणी करण्याची आवश्यकता टाळता येते. जून महिन्यात वेळेत पेरणी केल्यास गुलाबी बोंडअळीच्या सुरुवातीच्या प्रादुर्भावापासून पिकाचे संरक्षण होण्यास मदत होते.
 8. गुलाबी बोंडअळीच्या प्रभावी व्यवस्थापनासाठी एकात्मिक कीड व्यवस्थापन (IPM) तंत्रज्ञानाचा अवलंब करण्याबाबत कापूस उत्पादक शेतकऱ्यांमध्ये व्यापक जनजागृती करावी. तसेच कृषी निविष्ठा विक्रेत्यांनीही शेतकऱ्यांना पूर्व-मान्सून कापूस पेरणी न करण्याचा सल्ला द्यावा. यामुळे योग्य तांत्रिक संदेश अधिक प्रभावीपणे शेतकऱ्यांपर्यंत पोहोचेल आणि गुलाबी बोंडअळीच्या प्रादुर्भावावर नियंत्रण मिळविण्यास मदत होईल.

The detailed information regarding cotton production technology, e.g., selection of soil, varieties, fertilizer application, sowing methods, irrigation systems, management of weeds, insect pests and diseases, etc. can be availed from an Android-based **CICR Cotton App** developed by ICAR-CICR, Nagpur. The app can be downloaded free of cost from Google play store. Additionally, the crop growth stage-specific and weather-based weekly advisory are uploaded on the website of ICAR-CICR (<https://cicr.org.in/resource-weekly-advisory>) also to be consulted for the benefit of farmers.

Advisory issued by:

Dr. Vijay N. Waghmare

Director, ICAR-Central Institute for Cotton Research, Nagpur

Compilation by Dr. Isabella Agarwal

Editing Team:

Dr. G. T. Behere

Dr. A. S. Tayade

Dr. A. H. Prakash

Dr. S.K. Verma

Dr. S.K. Sain

Dr. Rishi Kumar

Dr. Babasaheb B. Fand

Dr. Ramkrushna GI

Dr. S.P. Gawande

Dr. Shivaj Thube

Dr. R.R. Chapke

Regional language translation:

Hindi

: Mr Ghanshyam Deogirikar & Mr Ashutosh Mishra

Punjabi	: Dr Amarpreet Singh
Tamil	: Dr. A. Manikandan & Dr. M Saravanan
Telugu	: Dr L. Rajesh Chaudhary
Marathi	: Dr Vrushali Deshmukh & Mrs Pooja Ghonge
Gujrati	: Dr H R. Desai & Dr Vivek Shah
Oriya	: Dr B. S. Nayak
Kannada	: Dr Neelkanth Hiremani